

Las Squadras

1

Informaziuns generalas e messadi tier la radunonza communal dils 24 da matg 2017

Messadi per la radunonza communal dils 24-05-2017

Messadi per la radunonza communal dils 24-05-2017 allas 20.00 uras a Sumvitg

La suprastonza communal suttametta a Vus las suandontas fatschentas:

1. Avertura e beinvegni
2. Elecziun da 2 dumbravuschs
3. Approbaziun dil protocol dalla davosa radunonza communal dils 20-12-2016
4. Tractaziun ed approbaziun dil project senda da viandar Sumvitg-Rabius e concessiun dil credit brut da 105'000 francs
5. Tractaziun ed approbaziun dil project da sanaziun dils prevediments d'aua Sumvitg/Sogn Benedetg, Cumpadials/Clavadi e concessiun dil credit brut da 6'000'000 francs per mauns dalla votaziun all'urna
6. Orientaziuns
7. Varia

Tractanda 3: Protocol

Dil protocol dalla radunonza communal dils 20-12-2016 sa vegnir priu investa sin canzlia communal duront las uras da spurtegl. Avon radunonza ei il protocol ultra da quei exponius per investa. Il protocol sa era vegnir abonnaus per la summa da frs. 25.00 per onn tier l'administraziun communal.

Tractanda 4: Tractaziun ed approbaziun dil project senda da viandar Sumvitg-Rabius e concessiun dil credit brut da 105'000 francs

Dapi ch'igl Uffeci da construcziun bassa dil cantun Grischun ha entschiet cun las lavurs da sanaziun dalla via cantunala e cun la construcziun dalla punt dalla Val Mulinaun han plirs convischins dumandau la suprastonza communal schebein ei fuss pusseivel d'ereger ina senda da viander sin il trassé dalla via cantunala existenta. Per saver eruir ils cuosts per ina tala senda ha la suprastonza communal schau elaborar la stad vargada in preproject e risguardau ils cuosts el preventiv 2017.

Suenter l'approbaziun dil preventiv 2017 ha la suprastonza communal persequitau vinavon il project ed incaricau il *biro d'inschignier Cavigelli SA da Glion* d'elaborar in project per la senda da viandar.

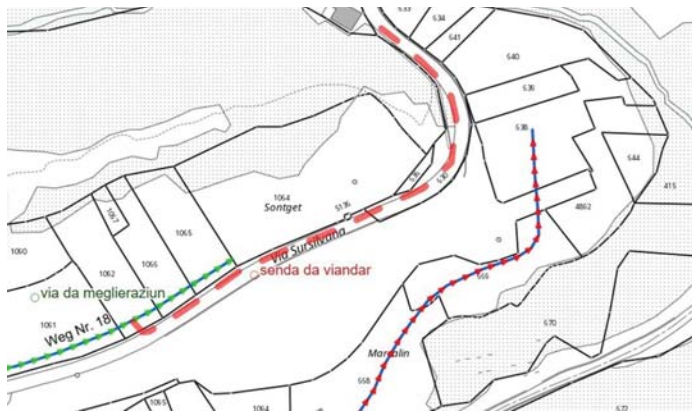

via existenta a Val Mulinaun

Project

Entras la punt nova dalla Val Mulinaun sto il traffic buca pli carrar atras las stortas dalla Val Mulinaun e la situaziun da traffic vegn aschia megliurada considerablamein. La casa ella Val Mulinaun vegn colligiada naven dalla via cantunala cun ina via nova. Las lavurs exequidas igl onn vargau vid la via cantunala nova a Sumvitg-Sontget muossan che la via nova vegn baghegiada entgins meters pli bass che la via cantunala existenta. La via existenta vegn suenter terminaziun dalla via nova baghegiada anavos e surdada alla vischnaunca.

Cun il project senda da viandar Sumvitg-Rabius duei vegnir baghegiu sin il trassé dalla via veglia naven dalla parcella nr. 1092 entochen la casa ella Val Mulinaun ina senda da viandar. Naven da Sumvitg entochen Sontget vegn eregiu ina via da meglieraziun. Consequentamein setracta ei tier il project senda da viandar aunc d'ina lunghezia da biabein 265 meters. La senda duei haver ina ladezia da circa dus meters aschia ch'ella sa igl unviern vegnir deliberada dalla neiv.

plan da situaziun cun nova senda

La via duei vegnir baghegiada cun il sistem da scarpa teissa (Steilböschung). La varianta cun scarpa teissa ei en cumparegliazion cun autras variantas examinadas la pli favoreivla.

Cuosts e finanziaziun

Tenor calculaziun da cuosts dil biro da planisaziun caschuna il project cuosts totals da 105'000 francs. Ils cuosts semettan ensemen sco suonda.

installaziuns	frs.	5'500
spazzada	frs.	1'500
fundaziun, transports, ulivar etc.	frs.	21'870
drenadi, scarpa teissa	frs.	38'900
seiv grischuna	frs.	12'650
project, survigilanza, reserva e tpv.	frs.	24'580
total	frs.	105'000

La via duei vegnir finanziada cun agid finanziar dalla Donaziun Greina, da Sumvitg Turissem e dil Survetsch per il traffic buca motorisau. Aschia restan per la vischnaunca da Sumvitg aunc cuosts da 65'000 francs.

Vischnaunca Sumvitg	frs.	65'000
Donaziun Greina	frs.	13'000
Sumvitg Turissem	frs.	6'000
Survetsch per il traffic buca motorisau	frs.	21'000
total	frs.	105'000

Ina senda da viandar denter Sumvitg e Rabius ei da plivaleta per indigens e hosps. La suprastanza communal ei perschuada che quella senda vegn mai pli realisada sch'ins baghegia buca ella uss en connex cun la sanaziun dalla via cantunala e construcziun dalla punt dalla Val Mulinaun.

Proposta

La suprastanza communal propona alla radunonza communal d'approbar il project senda da viandar Sumvitg-Rabius e da conceder il credit brut da 105'000 francs.

Tractanda 5: Tractaziun ed approvaziun dil project da sanaziun dils providiments d'aua Sumvitg/Sogn Benedetg, Cumpadials/Clavadi e concessiun dil credit brut da 6'000'000 francs per mauns dalla votaziun all'urna

La situaziun actuala

Ils vischinadis da Sumvitg e Cumpadials cun ils uclauns da Clavadi, Sogn Benedetg e Siltginas ein colligai sul providiment d'aua public cun las fontaunas a Murtès. Il vitg da Sumvitg vegn era aunc provedius cun la fontauna da Planatsch en la Val Sogn Benedetg.

Ils edificis e stabiliments dil providiment d'aua da Murtès ein vegni baghegiats ils onns 1962/63. Oz, suenter 55 onns, adempleschan specialmein las combras d'aua, las staziuns per reducir la pressiu ed ils reservuars buca pli alla qualitat dallas prescripziuns per in providiment d'aua public. Era ein las lingias da transport en in fetg schliet stan e la resca ch'ei savess dar ruttadiras ni ruosnas che laian ir a piarder pli gronds quantums d'aua ei fetg gronda. Aschia dat ei onn per onn ruttadiras che pretendan reparaturas urgentas e custeivlas. Ils bishels d'itschal che ston lu vegnir remplazzai muossan marcants donns da corrosiun perforonta (Lochfrass) e da ruina. Malgrad quella schliata qualitat dils indrezs dil providiment d'aua ein ils rapports da qualitat dall'aua entochen oz stai en uorden.

Gia igl onn 2003 han representants digl Uffeci cantunal per la segirtad da victualias inspectau ensemen culs responsabels dallas corporaziuns d'aua e dalla vischnaunca ils indrezs dils providiments d'aua en nossa vischnaunca. Sin fundament dil rapport d'inspeziun eis ei vegniu disponiu differentas mesiras d'urgenza. Ord motivs da spargn ein lu mo las pretensiuns las pli urgentas vegnidadas ademplidas, beinsavend ch'ina sanaziun totala dils indrezs seigi el proxim avegnir inevitabla. Oz san las pretensiuns dils organs da controlla cantunals buca pli vegnir ademplidas, aschia che la vischnaunca ha stuiu instradar la procedura per ina sanaziun e renovaziun da tut ils indrezs pertuccai. Las lavurs da planisaziun ha la suprastanza communal surdau al biro d'inschi-gnier Deplazes da Surrein. Ord plirs offerents han els inoltrau l'offerta la pli favoreivla.

Il providiment d'aua existent

Las tschaffadas dallas fontaunas existentas sesanflan a Murtès sin 1530 meters sur mar. Da quellas dat ei in sulet plan digl onn 1965. Tenor quel existan treis parts principalas da fontaunas sin ina lunghezia da 62 meters dalla vart seniastra da quella vallatscha che s'extenda encunter sera viers Crest Ault. L'aua che vegn rimnada vegn menada en in tumbin da controlla avon ch'ella cuora ella combra d'aua che sesanfla ca. 175 meters pli-nengiu. Ils bishels enteifer las tschaffadas ein da tiaracotga, las lingias da transport ein bishels da cement.

La combra d'aua a Murtès ei construida en duas parts. Ina part ei ina combra d'aua (0.80 sin 1.20 meters) ed ina part ei in access schetg (ca. 0.60 sin 1.20 meters). Tut las armaturas en quella combra ein fetg da ruina. Tier gronds quantums d'aua vegn l'entira combra inundada. La construcziun da quella combra lubescha buca da svidar ella diltut per saver far lavurs da manteniment. Ina mesiraziun dil quantum d'aua che flessegia ella combra d'aua ei buca pusseivla. Tuttina sa vegnir detg che las fontaunas a Murtès furneschan era en onns da schitgira avunda aua e ch'ei ha mai dau problems pli gronds enteifer igl intsches dil providiment.

Suenter la renovaziun vegn quella combra d'aua a Murtès buca duvrada pli e duei vegnir spazzada. Il betun da quella vegn ruts e duvraus sco material d'emplenida entuorn ils bishchels novs.

La staziun d'aua a Murtès rimna l'aua che vegn menada en lingias d'itschal dalla combra d'aua atras la planira da paliu aulta. Quella staziun ei vegnida sanada igl onn 1994 per saver far las necessarias lavurs da manteniment. L'aua cuora aviert tras la combra avon ch'ella vegn menada en la lingia da pressiuin che meina giu ella staziun da repartiziun a Surseivs. Suenter la renovaziun vegn era quella staziun d'aua buca pli duvrada e duei vegnir spazzada.

Circa 70 meters d'altezia sut la staziun a Murtès sesanfla la **staziun da reducziun dalla pressiuin e da repartiziun a Surseivs**. La lingia tier quella sesanfla ella via veglia da Crap Ner. En quei liug vegn, sco il num di gia, reduciu per l'emprema gada la pressiuin. Suenter vegn l'aua spartida ed ina lingia meina viers Clavadi – Cumpadials e l'autra lingia encunter Sogn Benedetg e Sumvitg. Encunter il meini d'enqualin, ei quella staziun buca in reservuar d'aua, mobein mo ina staziun da repartiziun. Quella sesanfla sur Siltginas Su, fetg giud via ed ei specialmein igl unviern mo malamein contonschibla. Tier disturbis da regulaziun ch'ei ha dau ils davos onns adina puspei en quei liug ein las lavurs necessarias leu adina stadas cumbinadas cun grondas stentas. Las apparatusas en quei local ein en in fetg schliet stan, fetg da ruina e mo per part en funcziun. La ligiadira sedistacca e smiula dallas preits. Suenter la renovaziun vegn era quella staziun da repartiziun buca pli duvrada e duei vegnir spazzada.

staziun da reducziun dalla pressiuin e da repartiziun a Surseivs

Naven dalla staziun a Surseivs meina ina lingia d'itschal l'aua dil provediment da Sumvitg/Sogn Benedetg en in'ulteriura **staziun da reducziun dalla pressiuin e da repartiziun a Siltginas**. L'aua vegn cheu repartida silla lingia che meina a Sogn Benedetg e quella che spisgienta Plaun da Crusch e che va lu vinavon entochen el reservuar da Sumvitg. Sogn Benedetg posseda tochen oz negin reservuar d'aua ed aschia era buca ina reserva da fiug en cass d'incendis. Muort la gronda afflussiuin d'aua da Murtès ei ina reserva da fiug per Sogn Benedetg entochen oz buca stada necessaria. Suenter la renovaziun vegn era quella staziun da repartiziun buca duvrada pli e duei vegnir spazzada.

La staziun da **reducziun dalla pressiuin a Plaun da Crusch** ei dapi igl onn 2001 buca pli en funcziun. La funcziunalitad da quella era buca pli dada ed effectuava disvaris dalla pressiuin a Chischliun e Laits. Quella staziun vegn suenter la renovaziun medamein spazzada.

Igl onn 2001 ei era la staziun **da reducziun dalla pressiuin a Chischliun** vegnida remplazzada. Quella ha specialmein la funcziun da reducir la pressiuin ella lingia viers il reservuar da Sumvitg. Culla staziun veglia a Chischliun deva ei adina puspei disturbis, damai che quella ha mai propri funcziunau endretg ed ei mava a piarder leu gronds quantums d'aua. Suenter la renovaziun vegn era quella staziun buca pli duvrada e spazzada.

Naven dalla staziun da repartiziun a Surseivs meina ina secunda lingia, sco gia menziunau sura, l'aua pigl uclaun da Clavadi e pil vischinadi da Cumpadials. Ils mises e las aclas a Plaun Su prendan lur aua directamein ord quella lingia da transport. Ella staziun da reducziun dalla pressiuin e da repartiziun **Run**, sur Clavadi, vegn la pressiuin reducida ed ina lingia spisgienta naven da leu il provediment d'aua da Clavadi. In'autra meina l'aua vinavon el reservuar da Cumpadials. Quella staziun ei vegnida engrondida igl onn 2001 e dispona dapi lu dad in volumen d'aua utilisabel da 5 m³. Quei volumen da regulaziun megliurescha l'afflussiuin tiels provediments d'aua a Clavadi e Cumpadials. Sco gia menziunau tier Sogn Benedetg, posseda era Clavadi negin reservuar ed aschia era negina reserva da fiug.

En ina **staziun da reducziun dalla pressiuin a Clavadi** vegn la pressiuin regulada per la lingia che meina l'aua el reservuar a Cumpadials/Spiligias. Quella staziun ei vegnida construida igl onn 1998 ed ha lu remplazzau la staziun existenta che funcziunava buca bein. Suenter la renovaziun vegnan las staziuns al Run sco era quella da Clavadi buca pli duvradas e vegnan spazzadas.

Ils **reservuars da Sumvitg e Cumpadials** ein vegni baghegiai ils medems onns ed han era la medema fuorma e la medema funcziun. Els han in volumen total da 150 m³, da quei ein 30 m³ reserva da diever e 120 m³ reserva da fiug. La combra rodonda da quels reservuars ha in diameter intern da 6.50 meters ed in'altezia da diever da ca. 4.50 meters. La construcziun da betun da quels dus reservuars ei aunc en fetg bien stan. Tenor las enconuschientschas actualas san ins quintar che quellas combbras piardan buca au a e san suenter ina sanaziun sil stan tecnic hodiern vegnir duvradas vinavon. Ella combra cullas apparatusas da regulaziun ein ils mirs naven dalla primavera entochen igl atun fetg humids. Tut las apparatusas sezzas ein varga 50 onns veglias, funcziuneschan mo per part e ston vegnir remplazzadas complettamein. Igl onn vargau ei aunc vegniu fatg ina urgenta revisiun dallas ventilas per insumma saver garantir il provediment ordinari els vitgs da Sumvitg e da Cumpadials ed era per segirar las funcziuns necessarias en cass d'in incendi en quels loghens.

reservuar da Cumpadials

Il vitg da Sumvitg sez ei era aunc colligiaus vid **las fontaunas da Planatsch** che sesanflan ella Val Mulinaun sin 1147 meters sur mar. Quellas eran avon la construcziun dil provediment da Murtès dils onns 1960 las sulettas fontaunas dil provediment d'aua dil vitg da Sumvitg. Muort la buna qualitat dall'aua e per haver ina segirtad supplementara dil provediment ei quei indrez vegnius mantenius era suentar la construcziun dil provediment da Murtès. A Planatsch sesanfla ina combra d'aua che rimna l'aua dallas fontaunas e meina quella direct ella reit dil vitg. Il reservuar a Planatsch ei vegnius prius ils onns 1960 ord funcziun e buca remplazzaus. La pressiuin dall'aua dalla lingia che meina da Planatsch a Sumvitg vegn aunc reducida ella staziun da reducziun **Cresta**.

Damai che quei provediment d'aua ha negin reservuar ha ei adina puspei dau problems cun aria ella lingia. Quei sa menar tier disturbis dil menaschi ed effectuescha che l'aua che vegn duvrada a casa ha ina color «alva». Quella color alva deriva dallas bullas d'aria ell'aua ed ha negin effect negativ silla qualitat dall'aua. Tier ruttadiras dat ei adina puspei aua alva el provediment.

La quantitat d'aua dallas fontaunas da Murtès

Avon che far investiziuns en in niev provediment d'aua eis ei impurtont da sclarir cont'aua che las fontaunas a Murtès furneschan insumma. Damai ch'igl ei buca stau pusseivel da far mesiraziuns ella combra d'aua veglia a Murtès, eis ei vegniu tschentau en rama dil project da sanaziun gia ordavon la nova combra d'aua da Murtès e quei gest ella vischinonza dalla veglia. Quei ei succediu igl atun 2014 e dapi lu ei l'aua che flessegia ella combra vegnida mesirada cuntinuadamein. Las datas dallas mesiraziuns muossan fetg buns resultats. La pli gronda quantitat cun varga 3000 liters per minuta ei vegnida mesirada ton la stad 2015 sco era 2016. Il pli pauc aua eis ei vegniu mesirau igl avrel 2016 cun ina afflussiuin d'aunc adina sur 1500 liters per minuta. Varga 250 dis ad onn han las fontaunas furniu sur 2000 liters per minuta.

Tenor la bilanza d'aua furneschan las fontaunas da Murtès el minimum (cun 1500 liters per minuta) en in onn 788'400 m³ aua. Il diever d'aua els territoris cumpigliai munta tenor statistica ad in quantum d'aua maximal da 281'171 m³ per onn. En quella bilanza ein secapescha cumpri tut ils menaschis purils ch'ei colligiai cun quei provediment. L'aua dalla fontauna da Planatsch ei buca risguardada en quella bilanza damai ch'ei manca leu las datas da mesiraziun.

Il project niev

Il project niev cumpeggia la renovaziun totala da tut ils indrezs necessaris sco era da tut las lingias da transport dils dus provediments da Sumvitg/Sogn Benedetg e da Cumpadials/Clavadi. Aschia san las novissimas pretensiuns da qualitat dall'aua da beiber vegnir ademplidas. Plinavon vegn era segirau en tuttas parts dil provediment avunda aua da beiber sco era la segirtad d'intervenziun en cass d'incendis.

Sanaziun dallas fontaunas existentas a Murtès

Las lavurs da sanaziun dallas tschaffadas existentas sco era da tschaffadas dad ulteriuras fontaunas vegnan exequidas tenor ils principis e las experientschas particularas che ston vegnir risguardadas tier talas lavurs che ston era vegnir exequidas cun gronda precauziun. Quellas lavurs per las tschaffadas vegnan era accumpignadas dad in geolog specialisau.

Durant igl entir temps dallas lavurs da sanaziun sto il provediment d'aua adina esser garantius!

La combra d'aua a Murtès

Per saver far las mesiraziuns necessarias en connex cun quella sanaziun, ei la combra d'aua a Murtès vegnida tschentada gia igl atun 2014. Quella consista ord in element finiu cun tut las apparaturas internas necessarias. Cun agid d'in helicopter special ei quei entir element vegnius tschentaus el foss preparaus persuentar. La combra ei 5.84 meters liunga, ha in diameter intern da 2.50 meters e peisa ca. 3250 kg. La combra ademplescha tut las pretensiuns dalla societad svizra da l'industria da gas e dallas auas (SVGW). La combra ei cun excepziun dall'entrada cumpletamein sut tiara.

la nova combra d'aua a Murtès ei gia vegnida montada igl atun 2014

Il niev reservuar a Murtès

Dalla nova combra d'aua vegn l'aua menada en ina nova lingia da PE 313 mm sur ina lunghezia da 167 meters atras la planira da Murtès en in niev reservuar. Era quel consista d'in element finiu cun tut las apparaturas ch'ei drova. La combra vegn tschentada cun agid d'in helicopter el scavament che vegn preparaus digl impressari. Il reservuar ha in volumen da total 70 m³, da quei ein 20 m³ reserva da diever e 50 m³ reserva da fiug. Tenor las indicaziuns digl Uffeci cantunal da pumpiers tonscha quei cun l'afflussiuin d'aua da minimum 1500 liters per minuta per ina sufficiente quantitat d'aua tier incendis pils uclauns da Clavadi, Plaun da Crusch e Sogn Benedetg. Il reservuar ha ina lunghezia da 19.45 meters, in diameter intern da 2.50 meters e peisa bien 5 tonnas.

Per saver exequir las lavurs a Murtès vegn la via d'uau existenta da Crest Ault – Murtès baghegiada ora aschia ch'in access cullas maschinas necessarias ei pusseivels. Quei succeda tenor las directivas digl Uffeci d'uau e prighels dalla natira.

Staziun da repartiziun a Siltginas

Dil reservuar a Murtès meina ina lingia da pressiuin da ca. 485 meters lunghezia l'aua ella staziun da repartiziun a Siltginas che sesanfla 141 meters pli bass ch'il reservuar. Quella staziun vegn tschentada tenor la partiziun nova dalla meglieraziun funsila silla parcella 6061 dalla vischnaunca. Era quei ei in element prefabricau cun tut las apparaturas necessarias. En quella vegn reduciu la pressiuin e repartiu l'aua en ina lingia principala che meina a Plaun da Crusch – Chischliun – reservuar Sumvitg, ina lingia seperada che meina l'aua pigl uclaun da Sogn Benedetg ed ina lingia che meina l'aua a Siltginas. Medemamein vegn da cheu anora era priu l'aua che vegn duvrada els mises e las aclas da Plaun Su. Ella combra da repartiziun a Siltginas vegn la pressiuin dall'aua reducida sco quei ei necessari per spisgentar ils provediments d'aua colligiai. La lingia da pressiuin va da cheu naven senza reducziun

dalla pressiun vinavon encunter Clavadi entochen tier il reservuar da Cumpadials.

Staziun da reducziun Sogn Benedetg

Dalla staziun da repartiziun Siltginas meina ina lingia da 517 meters sper Siltginas Sut vinavon encunter Sogn Benedetg. Sin quei tschancun traversa la lingia era la plaunca da Siltginas dalla vart ost ed igl ual dalla Val Sogn Benedetg. Silla parcella nova dalla vischnaunca 6090, vegn tschentau sutterran la staziun da reducziun da Sogn Benedetg. Quella reducescha la pressiun sin 8.0 bars aschia che quella corrisponda als basegns dalla reit existenta da Sogn Benedetg. La combra vegn schurmegiada cun in pign rempar damai ch'ella ei ella zona da prighel dalla lavina dalla Val Murtès. L'aua surterrana entuorn la staziun vegn menada naven egl ual dalla Val Sogn Benedetg.

Staziun da reducziun Plaun da Crusch

Dalla staziun da repartiziun Siltginas meina ina lingia da 457 meters tier la staziun da reducziun da Plaun da Crusch. Quella vegn silla parcella privata 6070. Il consentiment per astgar metter quella sin terren privat ei avon maun. Era tier quella setracta ei d'in element prefabricau che vegn tschentaus cun tut las apparatusas ch'ei drova el liug fixau. Da quella sorteschan las colligiaziuns per la reit da Plaun da Crusch. La pressiun munta suenter la reducziun a 9.0 bars. Ella lingia principala cuora l'aua lu vinavon atras la plaunca da Chischliun encunter il reservuar da Sumvitg. Il provediment d'aua pil bein da Chischliun e Laits sortescha direct dalla lingia principala, sco tochen uss.

Staziun da reducziun Clavadi

Dalla staziun da repartiziun e reducziun a Siltginas meina la lingia da 912 meters senza reducziun dalla pressiun encunter Clavadi. Egl ost da Clavadi vegn la staziun da reducziun dalla pressiun piazzada silla parcella 6038 dalla vischnaunca. Sco tier las autras ei era quei in element prefabricau cun tut las apparatusas e vegn tschentaus sutterran. L'aua che vegn duvrada per igl uclaun da Clavadi vegn ord la lingia da pressiun che va viers Cumpadials. Muort la gronda pressiun da 29.2 bars vegn la pressiun reducida cheu cun duas ventilas da reducziun giu sin 9.0 bars avon che quella vegni colligiada culla reit existenta digl uclaun da Clavadi. La lingia da pressiun encunter il reservuar da Cumpadials va vinavon senza reducziun dalla pressiun.

Reservuars da Sumvitg e Cumpadials

Il reservuars a Sumvitg e Cumpadials dueien vegnir manteni era egl avegnir. Tut las apparatusas en quels ston denton vegnir remplazzadas. Damai che las apparatusas d'in provediment d'aua modern drovan bia dapli plaz che tochen uss e damai che las combras d'apparaturas existentas duvrassen ina sanaziun energetica totala, eis ei previu da construir sper las combras existentas mintgamai ina nova combra per saver installar tut las apparatusas e la tecnica necessaria. Las combras veglias vegnan mantenedas sco access als reservuars existents e sco local da controlla per las lingias che meinan el reservuar e che sorteschan puspei da quel. Las novas combras per las apparatusas vegnan era furnidas sco element prefabricau e tschentadas sillas parcellas da vischnaunca 6313 (Sumvitg) resp. 6218 (Cumpadials). Muort la grondezia da quei element e muort ch'il liug ei topograficamein pulit spundiv, vegnan quellas combras tschentadas sin ina platta da betun e schurmegiadas cun ina sempla construcziun da betun isolada. Veseivel resta in pign baghetg da betun cun in esch

d'entrada d'itschal chromau. L'entira combra d'apparaturas ei a Sumvitg e Cumpadials cun pintgas excepziuns la medema. Igl element effectiv ei 6.78 meters aults ed ha in diameter intern da 3.00 meters. Surterran ei il baghetg aunc ca. 2.00 tochen 2.50 meters veseivels.

Per saver satisfar allas pretensiuns per la qualitat dall'aua egl avegnir, vegnan ils reservuars a Sumvitg e Cumpadials surtratgs cun plattas specialas da PE, las empunadiras vegnan buglidas ensemen aschia che quellas ein serradas hermeticamein. Il material da quellas plattas secumporta fetg bein cun l'aua.

Duront quellas lavurs vid ils reservuars e combras d'apparaturas vegn il provediment d'aua garantius sur in provisorii. Igl access tier ils plazzals da baghegiar vegn fatgs a Cumpadials cun ina pista provisorica, a Sumvitg vegn la via nr. 4 dalla meglieraziun construida avon.

Naven dils reservuars vegn l'aua menada vinavon e colligiada ton a Sumvitg sco a Cumpadials cullas reits existentas dils vitgs. A Cumpadials traversan quellas lingias aunc la via cantunala da Sumvitg – Mustér e la lingia dalla Viafier retica Sumvitg - Mustér. A Sumvitg traversan las lingias la via cantunala da Sumvitg – Clavadi/Sogn Benedetg. Quellas lubientschas persuerter ein avon maun.

Combra d'aua a Planatsch

En connex culla sanaziun dil provediment da Murtès dueien era ils indrezs dil provediment a Planatsch vegnir sanai completamein. Era la combra d'aua per Planatsch vegn ad esser in element prefabricau cun tut las apparatusas necessarias egl intern. Quella vegn tschentada pli u meins el medem liug sco la combra veglia e tschaffa leu l'aua dallas fontaunas existentas.

Reservuar a Planatsch

Niev vegn puspei construui in reservuar a Planatsch. Quel rimna l'aua che vegn menada naven dalla combra d'aua en ina lingia da ca. 200 meters lunghezia. Il niv reservuar ha in volumen total da 50 m³, da quei 10 m³ reserva da diever e 40 m³ reserva da fiug. Da quel vegn l'aua menada en ina lingia da 504 meters e colligiada directamein culla reit egl ost dil vitg da Sumvitg.

Pilotadi e survigilanza

Il niv provediment d'aua da Sumvitg e Cumpadials vegn construui aschia ch'el sa vegnir diregiu e survigilau sur in pilotadi da datas central. Persuerter drova ei ina lingia che colligia tut ils differents indrezs cun in cabel ord fibras da veider sco era indrezs che provedan las staziuns cun electricitad. En loghens nua ch'ei dat negina pusseivladad da colligiar vid la reit da forza electrica existenta e nua che quei fuss cumbinau cun fetg gronds cuosts, vegn montau implonts fotovoltaics che procuran per l'energia necessaria. Quei ei il cass tier ils reservuars a Murtès, Sumvitg, Cumpadials ed a Planatsch. Cun quella tecnologia eis ei da tut temps pusseivel da survigilar tut las datas da mesiraziun e dad arver en cass d'incendis las clappas da fiug. La centrala per quella survigilanza ei previda tier l'administraziun communal. Plinavon han era il cau fontauna ed il cumandant da pumpiers sur il telefonin cun in app special access a quellas datas ed aschia era la pusseivladad d'agir en cass da basegns.

Eventual in'ovra hidraulica cun aua da beiber

Damai che las fontaunas a Murtès furneschan constant in bionton dapli aua che quei che vegn duvrau pil diever fundament eis ei era vegniu examinau la pusseivladad per ina pintga ovra hidraulica cun aua da beiber. Naven dil reservuar a Murtès tochen a Cumpadials nua che la centrala da quell'ovra duess vegnir construida munta la differenza d'altezia 561 meters. Quei ei il motiv ch'ei vegn construui ina lingia da pressiu senza interrupziun dalla pressiu naven da Murtès – Clavadi - reservuar Cumpadials/Spligias tochen a Cumpadials. Las colligiazions pils loghens che vegnan spisgentai da quella lingia succedan direct da quella lingia da pressiu cun ina reducziun dalla pressiu sco ei drova. Cheutras resulta a Cumpadials sper la casa da scola veglia ina pressiu da 56.1 bars.

Pil project eis ei calculau cun in quantum d'aua per turbinar da max. 60 liters per secunda. La turbina previda per quell'ovra producescha energia naven da min. 6 liters per secunda. Tenor la calculaziun savess vegnir produciu 1'024'000 kWh ad onn. Cull'indemnisaziun per cuvierer ils cuosts dalla furniziun d'electricitad (KEV) resultass ina rendita annuala da ca. 100'000 francs. Senza il «KEV» sa quell'ovra buca vegnir realisada.

Ord quei motiv ei l'ovra hidraulica cun aua da beiber aunc buca part dil project actual. Sur da quella vegn decidu pér suenter ch'il project ha survegniu il consentiment pertuccont il «KEV».

Ils cuosts dalla sanaziun dil provediment d'aua

Il project sco cheu presentaus ei previus da realisar enteifer ils proxims quater onns cun quater etappas pli u meins egualas. Ils cuosts pil project dil provediment d'aua Sumvitg/Sogn Benedtg e Cumpadials/Clavadi (senza ovra hidraulica) muntan a 6 milliuns francs. Quels secumponan da cuosts da construcziun da 5.3 milliuns, cuosts per la part electrotecnica cun 200'000 francs e cuosts generals da 500'000 francs. A caschun dalla radunonza communal vegnan quels cuosts ed il project aunc presentai pli en detagl.

La finanziaziun

In tal project ei buca pusseivels da finanzia mo cun finanzas communalas. Ord quei motiv ein las instanzas federalas e cantunales gia stadas involvidas naven dall'entschatta dalla planisaziun en quella procedura. Igl atun 2015 han representants digl Uffeci federal d'agricultura, digl Uffeci cantunal per natira ed ambient, dalla Polizia da fiug cantunala e digl Uffeci cantunal per la segirtad da victualias priu investa dalla situaziun sil plaz. Il project ha perschadiu bein las instanzas involvidas. Sin fundament dalla posiziun preliminar astgein nus quintar cun contribuziuns da subvenziuns federalas da 1.38 milliuns, contribuziuns cantunales da 1.24 milliuns e 420'000 francs dalla Polizia da fiug cantunala. Quei ein circa 50 % dils cuosts totals da construcziun. Secapescha che la vischnaunca vegn ultra da quei a far tut il pusseivel per recaltgar ulteriuras contribuziuns sco per exempel dil Padrinadi per vischnauncas da muntogna.

ils representants dils uffecis federals e cantunals han schau in-formar il planisader Walter Deplazes davart il niev project

Proposta

La suprastonza communal propona alla radunonza communal d'approbar il project da sanaziun dils provediments d'aua Sumvitg/Sogn Benedtg, Cumpadials/Clavadi e da conceder il credit brut da 6'000'000 francs per mauns dalla votaziun all'urna.

Informaziuns cuortas

Molocs ella vischnaunca da Sumvitg

Ella vischnaunca da Sumvitg eis ei vegniu montau ils davos dus onns molocs en differents loghens. Aschia ha ei dapi in onn a Plaun da Crusch in moloc per rumians da casa.

moloc a Plaun da Crusch

A Cumpadials havein nus construì treis molocs, in per rumians da casa, in per veider ed in per cuppas.

molocs a Cumpadials

Medemamein treis molocs havein nus construì a Surrein-Plazzas, in per rumians da casa, in per veider ed in per cuppas. Ultra da quei sesanfla uss era a Surrein-Giachentrina in moloc per rumians da casa.

A Surrein-Reits era previu da plazzar in moloc per rumians da casa. Sin fundament da retschercas ed observaziuns a Reits eis ei semussau ch'ei drova negin ulteriur moloc a Reits. Il quantum da dus tochen maximalmein tschun sacs per jamna che serimna a Reits, giustificiescha buca la montascha d'in tal.

Era a Rabiuis-Caho eis ei vegniu montau sin emprova avon dus onns in moloc per rumians da casa. Il resun viers il sistem da molocs ei staus fetg positivs en vischnaunca e perquei vulein nus cuntinuar cun l'installaziun da molocs. Ei fuss impurtont da saver plazzar quels el center dil vitg, sche pusseivel el contuorn dalla stizun. Per ch'ei seigi cumadeivel e pratic eis ei prudent da montar els centers silmeins in moloc per rumians da casa, in per veider ed in per cuppas. El mender cass mass ei era mo cun dus, numnadamein per veider e cuppas.

Cun quei che la vischnaunca posseda negin terren el center dil vitg els vischinadis Rabiuis e Sumvitg, eis ella sin la tscherca da terren disponibil. Perquei tschenta il departament d'ambient sin quella via la damonda a convischinas e convischins da Rabiuis e Sumvitg, da far ponderaziuns schebein in ni l'auter vischin havess plaz sin sia parcella per in ni dus molocs.

Igl ei egl interess da tuts convischins e dalla vischnaunca d'anflar loghens adattai per ils molocs. Naturalmein che la vischnaunca indemniescha ils possessurs per metter a disposiziun in plaz per ils molocs. Il cau dil departament Ignaz Deplazes stat bugen a disposiziun per ulteriur sclariment en caussa e vegn era sil plaz per mirar la situaziun en detagl en loghens indicai.

Departament ambient

Gratulaziun

Ils 4 da fevrer 2017 ha nossa convischina Elena Tomaschett defendiu il tetel da campiunessa grischuna da sittar silla distanza da diesch meters. Cun 241.9 puncts ha l'Elena sittau bunamein 7 puncts dapli che la secunda da sia categoria. La suprastonza communal gratulescha da cor all'Elena Tomaschett per quella honorifica prestaziun e gjavischa vinavon bia satisfacziun cul sittar.

Suprastonza communal

App Regiun Surselva

L'interpresa myKompass ha creau en collaboraziun cun la Regiun Surselva e la vischnaunca da Tujetsch igl app Regiun Surselva. Igl app cuntegn denter auter informaziuns davart occurrenzas, interpresas e las vischnauncas dalla regiun. Interpresas san cun quei mied informar ils utilisaders davart products, acziuns ed occurrenzas. La vischnaunca da Sumvitg sco era Sumvitg Turissem fan naven d'immediat diever digl app. Igl app sa vegnir retratgs da iTunes ni da Google Play Store. Dapli informaziuns anfleis Vus sin la pagina d'internet www.surselva-regiun.ch/app.

Suprastonza communal

Archiv cultural Sumvitg

Ils 31 da schaner 2016 ei l'Uniun Archiv cultural Sumvitg UACS vegnida fundada. Culla radunonza da fundaziun ein las statutas passadas en vigur e la suprastonza ha scochemai priu en mira la realisaziun digl archiv cultural per la vischnaunca da Sumvitg. Per la fin 2016 dumbra l'uniun 120 commembras e commembers. Quei grond sustegn muossa l'impurtonza d'in archiv cultural ord vesta dalla populaziun.

Ella secunda alzada dall'antieriura casa da scola da Surrein ha l'uniun endrizzau en ina stanza igl archiv. Ussa, biabein in onn suenter fundaziun dall'uniun, ei igl archiv gia bein emplenius cun archivalias, cudischs, fotografias ed autra rauba da valeta historica. Aschia paradeschan da quei da 1400 cudischs sillas crunas e numerusas scatlas cuntegnan in tschec diember dad archivalias. Igl archiv ei prompts per siu diever. La suprastonza ha era fatg las preparativas administrativas, ha procurau pils mieds tecnicos da

lavor e pil material per deponer las archivalias ed ils documents ellas scatlas d'archiv. La pagina d'internet www.archivcultural-sumvitg.ch dat ina detagliada investa egl archiv cultural da Sumvitg. L'essenziala lavur che stat ordavon a tut auter ei il rimnar. Sin la pagina ein gia entginas fotografias veglias dil mintgadi da temps gia daditg vargai disponiblas. Las fotografias en quella contribuziun ein mo in pign schatg dalla rihezia culturala digl archiv.

caplutta da Cumpadials

La suprastonza dall'Uniun Archiv cultural Sumvitg cloma tier a tuts da surdar ils scazis culturals agl archiv. Quels scazis fuorman la rihezia culturala digl archiv cultural. Els dattan perdetga dalla veta culturala dalla vischnaunca. Els ein igl arcun historic-cultural per las generaziuns vegnentas. Tgi che vul sa era dar uss entatgei (scartiras, fotografias, films etc.) sulettamein per copiar e lu salvar sez igl original entochen ch'ins vul sedistaccar da quel

definitiv e dar el agl archiv. Tgi che vul sa directamein purtar siu uorden egl archiv cultural a Surrein sunter haver contactau ina dallas persunas en suprastonza. Aschia san ins era gest prender investa da quei liug nua ch'igl uorden vegn lu archivaus. L'uniun ei engrazievla per mintga archivalia ed engrazia cordialmein en num da tuts che sestentan per in archiv cultural interessant e da rihezia culturala pigl avegnir.

processiun da Sogn Mudest a Sumvitg

Igl archiv ha aviert mintgamai l'emprema sonda dil meins dalas 10.00 entochen las 12.00 uras. La suprastonza communal ha gia priu investa digl archiv cultural ed ei incantada dil niev archiv. La suprastonza communal gratulescha per la buna lavur prestada ed engrazia allas persunas engaschadas dall'Uniun Archiv cultural Sumvitg.

Il Legn

Sligiazion dil davos legn en "Las Squadras"

nr. 4/october 16

La fotografia muossa il crap da cunfin denter Sumvitg e Trun el mir dalla Via Cavivens. Ord las 6 sligiazions correctas ei il victur dallas duas cartas dad ir cul tren vegnius tscharnius e senumna Stiafen Albin da Rabius.

Niev legn

Nua sesanfla quella inscripziun?

Tarmettei Vossa sligiazion per posta, per fax ni per e-mail alla administraziun communal entochen mesjamna, ils 31 da matg 2017.

Per participont(a) vala mintgamai mo ina sligiazion. Denter las sligiazions gestas vegn tratg la sort. Sco premi dat ei duas gadas ina carta dil di per ir cul tren ell'entira Svizra ella valeta da mintgamai frs. 42.00.

Editura

Vischnaunca Sumvitg, Via Quadras Su 10, 7175 Sumvitg
telefon: 081 920 25 00, fax: 081 920 25 08,
e-mail: info@sumvitg.ch